

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВІДПОВІДНІСТЬ СТАНДАРТАМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Винник А. О.

ВСТУП

У далекому 2013 році прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 18.04.2013 р. та доповнення Кримінального кодексу України ст. 96-1 «Спеціальна конфіскація» викликало серед науковців та практиків численні дискусії, які точаться навколо питання спеціальної конфіскації і по сьогоднішній день. Нова хвиля актуалізації цієї проблематики, як і тоді, зумовлена необхідністю виконання Україною вимог європейських партнерів в частині приведення чинного законодавства України до стандартів Європейського Союзу (Далі – ЄС). Адже, попри тривалий час існування у кримінальному законодавстві України, норми, які регламентують питання спеціальної конфіскації, як і практика її застосування, залишаються недосконалими.

Відсутні також і ґрунтовні доктринальні напрацювання, які б могли стати основою запровадження відповідних законодавчих змін до інституту спеціальної конфіскації. Вивчення проблемних питань спеціальної конфіскації членами робочої групи, яка працювала над текстом проєкту Кримінального кодексу України хоч і має важливе значення, та не було спрямоване на внесення законодавчих змін до чинного кримінального Закону. Консультації з європейськими партнерами у цьому питанні справді дозволили більш глибоко зрозуміти суть затребуваних законодавчих змін та запропонувати комплексний підхід та модель їх відображення, однак, так би мовити «з нуля», в рамках Нового Кримінального Кодексу.

Що ж стосується чинних кримінально-правових приписів, то уніфікація їх із законодавством ЄС є хоч і досить складним, однак незворотнім процесом, який вимагає не лише ретельного вивчення існуючих сьогодні проблем правової регламентації та застосування такого заходу впливу, як спеціальна конфіскація, а й пошуку конкретних шляхів її удосконалення, усунення міжгалузевих колізій та розроблення способів запровадження тих її моделей (різновидів), які сьогодні дієво функціонують у державах ЄС.

1. Проблеми кримінально-правової регламентації інституту спеціальної конфіскації в Україні

Інститут спеціальної конфіскації з'явився у чинному кримінальному праві України ще у далекому 2013 році із доповненням Кримінального Кодексу

України ст. 96-1 та 96-1¹. Однак, загальний огляд генези розвитку інституту спеціальної конфіскації дає підстави вважати, що попри більш як десятирічний шлях постійної трансформації вказаних кримінально-правових норм, актуальною залишається теза про те, що цей інститут знаходиться на початковому етапі свого становлення та потребує подальшого розвитку².

Питання удосконалення правової регламентації спеціальної конфіскації також зумовлена появою нової Директиви ЄС 2024/1260 про заморожування та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом, у Європейському Союзі, та необхідністю імплементації її положень у законодавство України до 23 листопада 2026 року³.

Відтак, попри існування у чинному КК України правової конструкції спеціальної конфіскації, яка і повинна бути покладена в основу подальшого удосконалення цього інституту, важливим сьогодні є вивчення та розуміння шляхів вирішення проблем, пов'язаних із її реформуванням. Найбільш головними із них є:

- відсутність уніфікованого підходу до розуміння таких понять, як «конфіскація», «майно» та «активи»;
- кількість конфіскацій у чинному законодавстві України;
- неузгодженість кримінально-правових приписів щодо конфіскації майна та спеціальної конфіскації у КК України;
- проблеми правозастосовчого характеру.

Вказані проблеми мають, як міжгалузеве так і суто кримінально-правове значення, тож спробуємо зосередитися на кожній із них більш детально.

Говорячи про відсутність уніфікованого підходу до розуміння таких понять, як «конфіскація», «майно» та «активи», для того, щоб не бути голослівними, варто з'ясувати зміст кожного із них.

Так, поняття конфіскація майна міститься передусім у положеннях ст. 41 Конституції України, де вказано, що конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом⁴. Отже, Конституція України, хоч і згадує про такий захід, як конфіскація майна, однак фактично не називає що саме цей захід собою являє.

Наступна згадка про це поняття міститься у положеннях ст. 354 Цивільного Кодексу України (Далі – ЦК України), де конфіскацією вважається позбавлення

¹ Кримінальний Кодекс України станом на 09.03.2026 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. No 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.03.2026)

² Винник А. О. Спеціальна конфіскація у кримінальному праві: монографія / Анна Винник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 196 с. С. 33.

³ Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures and amending Directive (EU) 2018/1673, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L122612>

⁴ Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

особи права власності на майно, яке застосовується за рішенням суду як санкція за вчинення правопорушення у випадках, встановлених законом⁵.

Положення ст. 57 КК України містять схоже визначення поняття конфіскації, називаючи його видом покарання. Однак у ст. 96-1 КК України міститься інший термін, а саме – спеціальна конфіскація⁶. При цьому, ця спеціальна конфіскація відрізняється, як за своєю суттю, так і змістом – є не покаранням, а заходом кримінально-правового характеру.

На відміну від положень ст. 354 ЦК України та ст. 59 КК України спеціальна конфіскація не позбавляє особу права власності на майно за рішенням суду, а застосовується і у випадках, коли особа не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку із недосягненням віку кримінальної відповідальності або неосудністю, або звільняється від кримінальної відповідальності чи покарання з підстав, передбачених КК України (ч. 3. ст. 96-2).

Що стосується поняття майна, то згідно положень ст.190 ЦК України майном визнається окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки⁷. В свою чергу Кримінальний Закон у ст. 96-1 та 96-1 КК України послуговується іншими поняттями – гроші, цінності, інше майно, що певною мірою ускладнює з'ясування конкретного об'єкта, який підлягає конфіскації⁸.

Принагідно потрібно зазначити, що міжнародні договори України, як то, наприклад, Конвенція ООН проти корупції⁹ послуговуються таким поняттям, як активи, що має синонімічне значення із поняттям майно.

Все це, на перший погляд, не має важливого значення, однак саме термінологічна неузгодженість може стати суттєвою перешкодою у процесі реформування спеціальної конфіскації, зокрема, імплементації положень згадуваної Директиви у чинне законодавство України.

Другою проблемою, на яку варто звернути сьогодні увагу є переповнення Законодавства України різними видами конфіскаційних заходів, які різняться галузями застосування, своєю правовою природою, підставами, метою застосування, а також ступенем правозастосовного ефекту. Так, норми про конфіскацію майна сьогодні містяться не лише у положеннях кримінального та кримінального-процесуального кодексів, а і в КУпАП (ст. 29)¹⁰, у нормах

⁵ Цивільний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

⁶ Кримінальний Кодекс України станом на 09.03.2026 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.03.2026).

⁷ Цивільний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

⁸ Кримінальний Кодекс України станом на 09.03.2026 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.03.2026).

⁹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 01.03.2026).

¹⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

Митного кодексу (наприклад ст. 465)¹¹, Цивільному процесуальному Кодексу (ст. 290-292)¹², Податковому Кодексу (ст. 221.5)¹³, Земельному кодексу (ст. 130, ст. 145)¹⁴ та інш. А також у цілому ряді спеціальних Законів.

Третя виокремлена нами проблема вже частково згадувалася і стосується паралельного існування положень ст. 96-2 КК України, ст. 59 КК України та положень ст. 100 КПК України. А також тих, незрозумілої правової природи конфіскаційних заходів, які містяться у санкції ст. 204 КК України.

Дослідженню питання колізій між вказаними правовими приписами, як і шляхів їх подолання, неодноразово звертали увагу у своїх працях вітчизняні науковці, відтак зупинятися на них не має потреби. Серед головних у цьому контексті є пропозиції, висловлені автором цієї публікації ще у далекому 2019 році¹⁵, та результати новітніх наукових досліджень¹⁶, які зводяться до необхідності відмови від конфіскації майна, як виду покарання та удосконалення правової регламентації положень про спеціальну конфіскацію шляхом усунення існуючих колізій між нормами кримінального та кримінального-процесуального права.

Останньою, однак не за своїм значенням, є проблематика пов'язана із правозастосуванням норм про конфіскацію. І тут потрібно говорити про дві складові.

По-перше: нікуди не зникла проблема, пов'язана з ухваленням судових рішень із одночасним посиланням у них, як на ст. 96-1 КК України, так і на положення ст. 100 КПК України без чіткого розмежування до якого саме майна застосовується той чи інших захід.

По-друге: недостатність застосування спеціальної конфіскації в рамках кримінальних проваджень.

Так, Згідно Звіту про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання у 2024 році¹⁷ спеціальну конфіскацію було

¹¹ Митний Кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

¹² Цивільний процесуальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>. (дата звернення: 01.03.2026).

¹³ Податковий кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

¹⁴ Земельний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

¹⁵ Винник А. О. Спеціальна конфіскація майна як інший захід кримінально-правового характеру за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук (доктора філософії) : 12.00.08. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, 2019. 220 с.

¹⁶ Навроцька В.В. Взаємозв'язки і колізії кримінального процесуального та кримінального законодавства України: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, 2025. 491с.

¹⁷ Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання у 2024 році. URL: <https://court.gov.ua/storage/portal/sud1006/zvit%202024/6-7-8009394.2024.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).

застосовано до 1 055 осіб із 83 599 осіб, щодо яких виносилися судові рішення, що становить 1,26%.

Згідно Звіту про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання у 2025 році¹⁸ спеціальну конфіскацію було застосовано до 1 548 осіб із 86 548 осіб, щодо яких виносилися судові рішення, що становить 1,79%.

При цьому варто вказати на те, що згідно Звіту суддів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження у 2024 році¹⁹ було 1 278 проваджень, у яких прийнято рішення про застосування спеціальної конфіскації щодо 1 369 осіб на суму 2 317 746 грн., що у розрахунку на одну особу становить 1 693 грн. У 2025 році було 1 803 проваджень, у яких прийнято рішення про застосування спеціальної конфіскації щодо 1 928 осіб на суму 3 987 603 грн., що у розрахунку на одну особу становить 2 068 грн²⁰.

Окрім того, що такий стан речей не можна вважати безумовним підтвердженням дієвості застосування конфіскації – покарання та спеціальної конфіскації, це, з огляду на Євроінтеграційні процеси у яких сьогодні перебуває Україна може мати і інші негативні наслідки. Так, за результатами оцінки прогресу України у сфері запобігання та боротьби із корупцією, у Звіті щодо України – 2025²¹, серед іншого, вказано як про недостатність застосування спеціальної конфіскації, так і про відсутність відповідних зведених статистичних даних. І якщо про перше вже було зазначено вище, що по другому варто зазначити, що мова не стільки їх відсутність, скільки про їх своєчасність, доступність та зрозумілість.

Окреслені вище проблемні питання не є вичерпними. Однак їх активне експертне обговорення: розуміння та пошук шляхів вирішення є важливим і потрібним в сучасних умовах.

2. Стан виконання Україною вимог Європейського Союзу по удосконаленню спеціальної конфіскації як передумова його реформування

Принципові зауваження до правової регламентації спеціальної конфіскації у Кримінальному Кодексі України ґрунтуються на зобов'язаннях України по імплементації у чинне законодавство положень Директиви 2014/42/ЄС від 3 квітня 2014 року про заморожування та конфіскацію засобів і доходів,

¹⁸ Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання у 2025 році. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/statistics/reports/1-PP_2025.pdf (дата звернення: 01.03.2026).

¹⁹ Звіт суддів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження у 2024. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/sud1006/zvit%202024/1-k_00939_4.2024.pdf (дата звернення: 01.03.2026).

²⁰ Звіт суддів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження у 2025. URL: <https://ko.court.gov.ua/tu10/90/91/251> (дата звернення: 01.03.2026).

²¹ Повідомлення Комісії до Європейського парламенту, Ради, Європейського економічно-соціального комітету та Комітету регіонів. Повідомлення 2025 року щодо політики розширення ЄС. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).

одержаних злочинним шляхом, в Європейському Союзі²². Зокрема, іде мова про імплементацію таких відомих державам ЄС видів конфіскації, як:

- 1) базова конфіскація;
- 2) конфіскація у третій осіб;
- 3) розширена конфіскація;
- 4) конфіскація без попереднього засудження;
- 5) конфіскація майна невідомого походження у зв'язку зі злочинною діяльністю.

Щодо нової Директиви ЄС 2024/1260 про заморожування та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом, у Європейському Союзі, яка ґрунтується на ст. 82 (2) та ст. 83 (1) Договору про функціонування Європейського Союзу²³, то її поява диктує необхідність нагального розуміння того на якій стадії виконання вказаних приписів ми знаходимося та які кроки необхідно зробити у найближчий час в питанні реформування спеціальної конфіскації.

Для цього, пропонуємо детально розібрати кожний із вказаних видів конфіскації та проаналізувати стан закріплення цих положень у чинному Кримінальному Законі.

1. Базова конфіскація. Положення ст. 12 згадуваної Директиви регулюють базовий випадок конфіскації, а саме – конфіскації на підставі остаточного вироку за вчинення конкретного злочину. При цьому, така конфіскація повинна охоплювати всі активи особи. Це знаряддя вчинення злочину, доходи від злочину, за вчинення якого винесено остаточний вирок, а також майно вартість якого дорівнює вартості знаряддя злочину або доходів від злочину, за який винесено остаточний вирок.

Аналіз чинного законодавства, дозволяють зробити висновок про те, що вимоги по запровадженню так званої базової конфіскації стосуються випадків застосування такого заходу кримінально-правового характеру, як власне «спеціальна конфіскація» та містяться у положеннях ст. 96-2 КК України, а також частково у ст. 100 КПК України.

2. Конфіскація у третіх осіб передбачена ст. 13 Директиви говорить про необхідність вжиття заходів для того, щоб забезпечити можливість конфіскації доходів або інших активів, вартість яких відповідає доходам, що були прямо або опосередковано передані підозрюваною особою третім особам або придбані третіми особами у підозрюваної або обвинуваченої особи.

За вимогами Директиви, конфіскація у третіх осіб може бути можлива у випадку, якщо суд на підставі конкретних фактів або обставин справи встановить, що відповідні треті особи знали або повинні були знати, що

²² Директива Європейського парламенту і ради 2014/42/ЄС від 3 квітня 2014 року про заморожування та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом, в Європейському Союзі. Офіційний вебпортал парламенту України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_049-14#Text (дата звернення: 01.03.2026).

²³ Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures and amending Directive (EU) 2018/1673, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L12261/2> (дата звернення: 01.03.2026).

передача або придбання мали на меті уникнення конфіскації. Таким фактом може бути те, що передача або придбання відбулися безоплатно або за суму, яка явно не відповідає ринковій вартості майна; майно було передано тісно пов'язаним особам і воно залишається під фактичним контролем підозрюваного чи обвинуваченого. При цьому, вказаний конфіскаційний захід не поширюється на добросовісних третіх осіб.

Аналіз чинного кримінального законодавства України зокрема положень п. 4 ст. 96-2 КК України дозволяє говорити, що вказані положення Директиви також є імплементованими, а такий захід, як конфіскація у третіх осіб є різновидом спеціальної конфіскації.

3. Розширена конфіскація передбачена ст. 14 Директиви вимагає запровадження заходів для того, щоб майно особи, засудженої за злочин, який як передбачається прямо або опосередковано приносить економічну вигоду, могло бути конфісковано повністю або частково, якщо національний суд переконаний, що це майно було отримане в результаті злочинної діяльності. Для цього, необхідно враховувати всі обставини справи, включаючи конкретні факти та наявні докази, такі як невідповідність вартості об'єктів майна легітимним доходам засудженої особи. Важливим моментом є вказана у Директиві можливість застосування розширеної конфіскації не у всіх випадках вчинення злочину, а лише у тих, які передбачені в ст. 2, п. 1-3, якщо такі злочини караються позбавленням волі на строк не менше чотирьох років.

Як бачимо Директива вимагає запровадження у національне законодавство такого конфіскаційного заходу, який характеризується щонайменше наступними особливостями. По-перше, розширена конфіскація передбачає можливість за певних умов після засудження за вчинення злочину, який приніс економічну вигоду, конфіскувати не лише активи, включно з доходами від злочинів і знаряддя їх вчинення, але і майно, яке суд вважає отриманим в результаті злочинної діяльності.

Друга особливість полягає у тому, що засудження особи за таку злочинну діяльність не є обов'язковою умовою для застосування розширеної конфіскації. Достатнім є переконання суду у тому, що відповідне майно отримане в результаті такої злочинної діяльності, наприклад, коли вартість майнових об'єктів істотно не відповідає легальним доходам особи. Тобто, фактично конкретний злочин, який приніс дохід, може бути так і не встановлений.

І по-третє, розширена конфіскація застосовується у випадках коли між відповідним майном та злочином, за вчинення якого винесено остаточний вирок суду не має жодного зв'язку. Тобто коли не іде мова про так звану базову конфіскацію.

Нормативно-правові приписи, присвячені розширеній конфіскації у чинному КК України сьогодні відсутні. Такий вид конфіскації певною мірою перегукується із конфіскацією – покаранням, яка передбачена ст. 59 КК України, однак має суттєву відмінність, як у частині правової природи майна, так і щодо умови її застосування. Конфіскація як додаткове покарання хоч і стосується усього майна особи, однак вона можлива виключно на підставі Вироку суду та виключно щодо того майна, яке належить особі на праві власності, тобто законність походження майна особи не ставиться під сумнів та

не оспорується. Якщо ідея розширеної конфіскації ґрунтується на презумпції злочинного походження майна без підтвердження такого походження обвинувальним Вироком суду²⁴, то застосування конфіскації, як виду покарання базується на принципі невинуватості особи.

4. Конфіскація без попереднього засудження, яка можлива у випадках хвороби особи, втечі підозрюваного чи обвинуваченого, смерті підозрюваного чи обвинуваченого, закінчення строку давності за відповідних злочин, який за національним законодавством становить не менше 15 років.

Конфіскація без попереднього засудження поширюється на майнові активи, які прямо або непрямо пов'язані з кримінальним правопорушенням, щодо якого провадження було розпочате і призвело б до засудження особи, однак таке засудження – формальне постановлення обвинувального вироку утруднене вказаним вище вичерпним переліком обставин.

Відповідні кримінально-правові приписи сьогодні також не є відомими чинному законодавству України.

5. Не має у КК України і положень про конфіскацію майна невідомого походження у зв'язку із злочинною діяльністю. Цей вид конфіскації по суті покриває собою випадки, коли інші її різновиди застосуванню не підлягають і майно, що було виявлено в ході розслідування злочину, конфіскувати неможливо. При цьому, суд повинен бути переконаний у тому, що таке майно було отримано в результаті злочинної діяльності, яка прямо або опосередковано принесла значну економічну вигоду. При цьому іде мова не про будь-яку злочинну діяльність, а про діяльність в рамках злочинного угруповання. Саме кримінальне правопорушення має належати до числа тих, за яке законом передбачене покарання не менше, як 4 роки позбавлення волі. А що стосується економічної вигоди, то тут іде мова не про будь-яку вигоду, а лише ту, що становить значний характер.

Як бачимо, чинному кримінальному законодавству України притаманні лише два із п'яти вказаних у Директиві видів конфіскації. В умовах прагнення до членства в ЄС, такий стан речей вимагає не просто пошуку вектору руху у напрямку реформування тих видів конфіскацій злочинних активів, які сьогодні існують в чинному КК України, а безпосередньо вчинення конкретних кроків по імплементації у законодавство України тих вимог, які сьогодні висувуються до нашої держави у цьому питанні.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження доходимо до висновку про те, що незважаючи на тривалий період існування в чинному кримінальному законодавстві України інститут спеціальної конфіскації залишається таким, що не позбавлений проблем, як тих, що стосуються суто правової регламентації, так і проблем правозастосовного характеру. Однак, на жаль, попри відсутність уніфікованого підходу до визначення понятійного апарату, кількість

²⁴ Бурдін В. Спеціальна конфіскація у КК України: сучасний стан та перспективи удосконалення. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2025. Випуск 81. С. 259–268

конфіскацій у чинному законодавстві України, існуючу сьогодні неузгодженість між суто кримінально-правовими приписами та колізійність норм кримінального та кримінально-процесуального кодексів між собою у питанні конфіскаційних заходів сьогодні на жаль, питання реформування інституту спеціальної конфіскації залишається поза полем уваги законодавця.

З огляду на те, що вказані проблеми мають, як міжгалузеве так і суто кримінально-правове значення, то шляхи їх подолання не можливо знайти в інакший спосіб, ніж через комплексне, мультидисциплінарне розуміння сутності та призначення конфіскаційних заходів загалом, та спеціальної конфіскації, зокрема, переосмислення її цілей, а також визначення місця та видів в системі правових норм.

Правовий аналіз міжнародних стандартів застосування конфіскаційних заходів в державах ЄС з одного боку дає підстави говорити про те, що Україна запровадивши інститут спеціальної конфіскації обрала правильний вектор розвитку національного законодавства в цьому аспекті, разом із цим, конфіскаційні заходи у державах ЄС мають суттєві відмінності, що потрібно виправляти. Відтак, подальше реформування та удосконалення інституту спеціальної конфіскації повинно полягати не лише в усуненні комплексу існуючих правових проблем, а і зокрема, в необхідності запровадження у чинний КК України нових видів конфіскацій.

Важливим у цьому сенсі були і залишаються напрацювання робочої групи по створенню Проекту Нового КК України в частині визначення правової природи конфіскації, її видів та інших питань. Попри скептичну оцінку часових меж запровадження напрацювань Робочої групи у питаннях, що стосуються спеціальної конфіскації в розумінні прийняття нового КК України, саме вони могли б бути представлені нашою державою як перші кроки реформування цього інституту. Однак, попри готовність Проекту, за словами самої ж групи, більш, як на 90 відсотків вона без жодних пояснень була розформована у березні 2026 року. У цих умовах, вказані напрацювання залишаються хоч і не досконалим, та єдиним відомим широкому загалу правників комплексом ідей щодо удосконалення конфіскації, які можуть і повинні стати основою законодавчих змін до чинного КК України.

АНОТАЦІЯ

Розглянуто основні проблемні питання, які стосуються правової регламентації спеціальної конфіскації, а також стан імплементації у чинне законодавство України вимог ЄС щодо удосконалення цього правового інституту. Встановлено, що удосконалення потребують норми про спеціальну конфіскацію не лише в межах чинного кримінального законодавства. Нагальною є необхідність усунення колізій між положеннями про конфіскацію майна та спеціальну конфіскацію в КК України, усунення колізій між вказаними кримінально-правовими приписами та положеннями ст. 100 КПК України, а також частково і положеннями ЦК України та ЦПК України у яких іде мова про цивільну конфіскацію.

З'ясовано, що положення чинного законодавства України в питанні конфіскації злочинних активів суттєво відрізняється від тих стандартів, які

сьогодні є ефективними у законодавствах держав ЄС та які Україна зобов'язується дотримуватися. Проаналізовано положення Директиви ЄС 2024/1206, які стосуються видів конфіскацій та встановлено, що в Україні сьогодні відсутні такі види конфіскації, як розширена конфіскація, конфіскація без попереднього засудження та конфіскація майна невідомого походження у зв'язку із злочинною діяльністю. Констатована необхідність запровадження таких змін.

Література

1. 20. Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures and amending Directive (EU) 2018/1673, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L122612> (дата звернення: 01.03.2026)

2. Бурдін В. Спеціальна конфіскація у КК України: сучасний стан та перспективи удосконалення. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2025. Випуск 81. С. 259–268.

3. Винник А. О. Спеціальна конфіскація у кримінальному праві: монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 196 с. С. 33.

4. Винник А. О. Спеціальна конфіскація майна як інший захід кримінально-правового характеру за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук (доктора філософії) : 12.00.08. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, 2019. 220 с.

5. Директива Європейського парламенту і ради 2014/42/ЄС від 3 квітня 2014 року про заморожування та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом, в Європейському Союзі. *Офіційний вебпортал парламенту України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_049-14#Text (дата звернення: 01.03.2026).

6. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання у 2024 році. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/sud1006/zvit%202024/6-7-8_00939_4.2024.pdf (дата звернення: 01.03.2026).

7. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання у 2025 році. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/statistics/reports/1-PP_2025.pdf (дата звернення: 01.03.2026).

8. Звіт суддів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження у 2024. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/sud1006/zvit%202024/1-k_00939_4.2024.pdf (дата звернення: 01.03.2026).

9. Звіт суддів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження у 2025. URL: <https://ko.court.gov.ua/tu10/90/91/251> (дата звернення: 01.03.2026).

10. Земельний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

11. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
12. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 01.03.2026).
13. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
14. Кримінальний Кодекс України станом на 09.03.2026 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. No 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.03.2026).
15. Митний Кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
16. Навроцька В.В. Взаємозв'язки і колізії кримінального процесуального та кримінального законодавства України : дис. ... докт.юрид.наук :12.00.09. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, 2025. 491 с.
17. Повідомлення Комісії до Європейського парламенту, Ради, Європейського економічно-соціального комітету та Комітету регіонів. Повідомлення 2025 року щодо політики розширення ЄС. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).
18. Податковий кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
19. Цивільний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
20. Цивільний процесуальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

Information about the author:

Vynnyk Anna Olehivna,

Candidate of Law, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Criminal Law and Criminology

Lviv State University of Internal Affairs

26, Horodotska str., Lviv, 79007, Ukraine